

educational monitoring, monitoring of quality of educational process in a higher educational institution, preliminary monitoring, experimental work.

Стаття надійшла до редакції 24.01.2014 р.

Прийнято до друку – 28.03.2014 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Савченко С. В.

УДК 37.370.176

Н. В. Карпінська

**ДОДАТКОВА НООСФЕРНА ОСВІТА ЯК СКЛАДОВА
ТЕХНОЛОГІЙ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ПІД ЧАС
ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ**

Інноваційні процеси, що є виразною прикметою демократичного суспільства становлять собою ледь не єдиний, цивілізований, спосіб подолання численних кризових явищ у всіх сферах людського буття. Процес загального оновлення уможливує вже сьогодні вихід України на якісно інший рівень розвитку, у зв'язку з чим особливо актуалізується роль створюючого суб'єкта, здатного до вироблення стратегій подальших прогресивних перетворень.

Сучасна ситуація розвитку інноваційних процесів у освітньому просторі актуалізує остаточне доопрацювання й оформлення здобутків нового педагогічного знання в окрему наукову галузь – педагогічну інноватику. Проте, як показує наша дослідницька практика, зміст педагогічної інноватики не вичерпує всієї проблематики інноваційної діяльності, зумовленої, насамперед, її процесуальним аспектом.

Реальне здійснення інноваційної діяльності вимагає побудови концептуальної основи педагогічного нововведення, що включає цілепокладання, діагностику, прогнозування, розробку програми експерименту, відстеження його перебігу й результату. З огляду на це, існує потреба говорити про дещо іншу галузь міждисциплінарного синтезу – додаткову ноосферну освіту.

Додаткова ноосферна освіта як педагогічна реальність XXI століття можлива через здійснення гуманістичної парадигми у вітчизняній освіті, яка є неминучим процесом формування світового освітнього простору. Соціум цього століття пронизано новими інформаційними технологіями, тому просування шляхом розвитку загальних міжнаціональних зв'язків, де особливо необхідно бути готовими до конструювання оптимальних відносин між суспільством, людиною та природою, є запорукою побудови цивілізованої макродержави. Ноосферно компетентний фахівець початкової освіти, озброєний навчальними та виховними технологіями, повинен бути націленим на моральне ставлення до всього

живого, до людини як найвищої цінності Всесвіту, на морально-етичну оцінку та філософську рефлексію відносно наслідків діяльності людини.

У джерел сучасної інтерпретації ноосфери стоять дві самостійно діючі концепції, що виникли одночасно на початку двадцятого століття, у різних країнах, у Росії та Франції: ноосферний проект П'єра Тейяра де Шардена та концепція Володимира Івановича Вернадського. Шарден вважав ноосферну освіту ідеальною, мислячою субстанцією, яка перетворюється в трансцендентальну точку Омега, як кульмінацію своєї еволюції. Учений стверджував, що єднання людства можливе завдяки свідомій спільності, що виражається надсвідомістю – Богом. У його інтерпретації ноосфери досліджується якісно новий феномен, новий стан концентрації свідомості, яка утворює сферу духу, «мислячий пласт», що покриває землю. Індивідуальна та колективна думка людини спрямовані на перетворення середовища, на вдосконалення створеного ним світу, що накладає на нього відповідальність за можливий вплив на природу та суспільства [4, с. 24].

В. Вернадський у роботі «Біосфера и ноосфера» пояснює суть своєї концепції: поверхня нашої планети – біосфера пройнята активною земною та космічною енергією, тому людині, як і всім живим організмам, визначена функція біосфери. «Людство, взяте в цілому, стає потужною геологічною силою. І перед ним, перед його думкою й працею стає питання про перебудову біосфери в інтересах вільно мислячого людства як єдиного цілого. Це новий стан біосфери, до якого ми, не помічаючи цього, наближаємося, і є ноосфера» [1, с. 148].

Отже, ноосфера розуміється як глобальний загальнопланетарний процес становлення гармонійної взаємодії і взаємин двох найпотужніших сил на планеті – суспільства та біосфери, людини та природи. Таким чином, людський розум повинен включитися в процес еволюції, людина змушена взяти на себе відповідальність за подальшу еволюцію планети, щоб забезпечити собі майбутнє.

Поняття ноосферна педагогіка розглядається як наука й одночасно галузь людинознавства про засоби та шляхи використання спільних цінностей, які створюють умови для розвитку людини з еволюційним світоглядом – відповідальність за життя у всіх його проявах. «Створення передової системи освіти – це ключове етичне, економічне, стратегічне завдання людства на шляху до сталого розвитку» [3, с. 43].

Когорта однодумців-учених звертаються до духовної спадщини мислителів-космістів, обговорюють ноосферний проект соціоприродної еволюції, серед них: Ф. Гіренок, С. Казначеев, М. Кузнецов, З. Количева, Н. Маслова, С. Мікулінський, М. Моїсеєв, А. Московченко, О. Субетто, Є. Туркін, А. Урсул, А. Яншин, Ф. Яншина та ін. Дослідники-ноосферисти вважають, що суспільство бере на себе управління глобальним еволюційним процесом, змінюючи його характер, в результаті чого можна говорити про культурну еволюцію в біосфері. У цьому сенсі ноосфера розуміється як культурний тип біосфери,

відповідальний етапу коеволюції природи і суспільства, свого роду культурне середовище життєдумки.

Незважаючи на те, що розуміння ноосфери сучасними вченими неоднозначне, ми дотримуємося точки зору, що формування ноосферної особистості є «процес прояви коеволюційних матеріальних і духовних систем, сфери духу і сфери розуму [4, с. 164]. У процесі формування ноосферної особистості майбутніх учителів початкових класів ми націлені створювати умови для гармонійних взаємин, взаємодії, тому що ноосфера як вища ступінь саморозвитку природи в сфері практики відображає гуманістично моральний та інтелектуально організовуваний співрозвиток суспільства та природи» [2, с. 164]. Отже, постає завдання формування саме ноосферної особистості випускників спеціальності «Початкова освіта».

Таким чином, вивчаючи еволюційний процес становлення поняття ноосферизму, ми зіткнулися з необхідністю надання додаткової ноосферної освіти майбутнім фахівцям початкової освіти. Тому у фокусі нашої уваги опинилися ноосферні ідеї та синергетичний підхід. На їх основі ми спробуємо сформулювати основні положення ноосферної педагогіки щодо вироблення системи підготовки вчителів початкових класів на ідеях ноосферної педагогіки, поставивши своїм головним завданням опис умов формування ноосферної особистості студента-випускника.

З нашої точки зору, формування ноосферної особистості в процесі підготовки майбутнього вчителя початкових класів повинно реалізовуватися в системі при створенні єдиного освітнього простору – комплексу (Інститут педагогіки і психології + початкова школа + дитячий комбінат), де інтегруються і навчання, і виховання через еволюцію мислення, свідомості, сприйняття. Важливо націлити випускників зазначеної спеціальності на своєчасний інформаційний і етичний режим; на самоідентифікацію і самореалізацію. Накопичення фундаментальних знань з педагогіки, психології, приватних методик та ін. спеціальних навчальних дисциплін має сприяти дискурсивному способу спілкування із зовнішнім та внутрішнім світом. Але дуже важливим є початковий етап підготовки – це внутрішнє бажання до об'єктивних змін. «Ненатренований розум, незміцніла душа, не дуже здорове тіло – з такими параметрами ми кидаємо молодих учителів у пекло – в освіту» [5, с. 24].

Навчаючись у нашому виші, майбутній учитель початкових класів до свого «Я» йде завдяки іншим «Я», тобто завдяки педагогам і всьому культурного життя Інституту педагогіки та психології. Моральним, дбайливим ставленням педагога до студента є розуміння того, що на студента буквально сиплеться різного роду інформація, тобто знаковий матеріал, пов'язаний з його майбутньою професією. Однак факт вступу студента на зазначену спеціальність уже передбачає наявність у нього здібностей та індивідуально-психологічних особливостей, які дозволяють йому успішно засвоювати базовий навчальний матеріал та інтерес до

додаткової ноосферної освіти як запоруки якісної та інноваційної підготовки до професійної діяльності в майбутньому.

Навчання включає в себе розвиток здібностей до засвоєння інформації зі сфери біоетики. Така інформація в педагогічному виші особливо специфічна і складна, бо пов'язана з термінами і поняттями. Біоетика інтегрує морально-філософські, екологічні, деонтологічні знання. Саме завдяки цій інтеграції принцип структурно-функціональної асиметрії головного мозку визначає семантичні характеристики еволюції слова (еволюція образу і слова, рух від знака природного до знака штучного простежується і в онтогенезі кожної людини, і в філогенезі людини як виду. Вона простежується у розвитку культури людського суспільства в цілому. У антропогенезі ранні етапи психічної діяльності людини як виду засновані на використанні знаків природних об'єктів. Таким чином, людина є тим біологічним видом, який на базі функціональної асиметрії мозку зміг через творчу активність виділитися з тваринного світу. Людина створила цивілізацію, засновану на якісному відборі штучних знакових систем та використанні штучних знарядь праці. Вона звільнилася від необмеженої влади стихійних сил природної природи, але потрапила під владу створеної штучної природи).

Ця природа – культура, що вимагає від людини творчості, а, отже, саморозвитку. Людина «приречена на творчість» (М. Бердяев). Це приносить їй задоволення та породжує віру в своє виняткове призначення.

Людина біологічна, і природні знаки грали, грають і гратимуть для неї велику роль. У її світорозумінні цим знакам завжди є місце. Завдяки природним наукам число цих знаків збільшується. За допомогою гуманітарних наук людина прагне пізнати свою соціальну сутність.

Як залежить розвиток людини від того, що їй дає природа, і від того, що їй дає культура свого народу, етносу, і, нарешті, від того, як вона навчається і отримує освіту? Питання взаємопов'язані, але чому, розмірковуючи над відповідями на них, на наш погляд, слід говорити про принципи функціональної асиметрії мозку людини, більше того, відносити його до фундаментальних досліджень ноосферної освіти.

Ноосферна освіта, як підкреслювалося, не зводиться тільки до навчання, вона передбачає духовно-моральний розвиток особистості, заснований на загальнолюдських цінностях і може бути сприйнятий багатьма студентами-майбутніми фахівцями. У цьому випадку представники будь-яких етносів відчують себе рівнозначними з усіма іншими. Отримавши таку освіту, фахівець будь-якої національності (етносу) буде готовий задовольняти потреби своєї групи і бути прийнятим іншим світом.

Формування ноосферної особистості – майбутнього вчителя початкових класів – це процес перетворення неправильно сформованих стереотипів про здорову, моральну особистість; це розширення уявлень про цілісну організацію процесу виховання та навчання у всіх системах Світу. Ноосферна особистість – це випускник з розвиненими

ноосферними компетенціями – бажанням і потребою людини адекватно працювати в ХХІ столітті.

Для цього ми націлюємо випускника на психологічну стійкість, творчий саморозвиток, саморегуляцію соціальної активності. Цільовим орієнтиром освітнього процесу визначаємо мотивацію ноосферної свідомості: 1) володіння природодоцільним методом пізнання та цілісним мисленням; 2) широкою обізнаністю в галузі історії та сучасного рівня гуманітарних, природничих, точних наук, художньої культури та практичної психології; 3) наявність навичок самоорганізації та організації діяльності людей у соціумі.

Таким чином, майбутній учитель початкових класів-ноосферна особистість є сформованим з усіх рівнів розвитку особистості: фізичного, особистісного, міжособистісного, соціального, принципового, універсального; володіє високими моральними цінностями, має власну систему світогляду, конгруентну Загальним Законам Світу суспільства, спрямовуючу його на творення; несе відповідальність за стан психічного, фізичного, інтелектуального, морального, аксіологічного здоров'я; володіє немедикаментозними методами самооздоровлення та зміцнення життєвих ресурсів; знає закони особистісного розвитку, прагне до розкриття свого Вищого потенціалу, здатна ставити перед собою досяжні цілі та продуктивно будувати свою діяльність; живе в гармонії з собою, Товариством і Світом, вдало самоорганізовується в швидкоплинному соціумі, полікультурному суспільстві, володіє комунікативною компетенцією; толерантний до людей, інших релігій та етносів, відчуває себе громадянином планети; орієнтований на пошук життєвої місії та самореалізацію.

Отже, додаткова ноосферна освіта для випускників Інституту педагогіки та психології спеціальності «Початкова освіта» націлена на переформатування старого знанневого фундаменту на внутрішню переконаність створення new-знань з захоплюючим і результативним кінцем або початком.

Список використаної літератури

1. Вернадський В. Жизнеописание. Избранные труды. Воспоминания современников. Суждения потомков / В. Вернадский. – М. : «Современник», 1993. – 688 с. **2. Колычева З. И.** Ноосферная педагогика как новая образовательная парадигма / З. И. Колычева. – СПб. : Астерион, 2004. – 179 с. **3. Маслова Н. В.** Ноосферное образование / Н. В. Маслова. – М. : Институт холодинамики, 1999. – 308 с. **4. Субетто В. И.** Ноосферная научная школа в России. Итоги и перспективы : монография / А. И. Субетто. – Санкт-Петербург : Астерион, 2012. – 76 с. **5.** http://xvatit.com/hot/chitat_knigu.php

Карпінська Н. В. Додаткова ноосферна освіта як складова технологій педагогічної взаємодії при підготовці майбутніх учителів початкових класів

Стаття присвячена проблемі впровадження при базовій підготовці майбутніх учителів початкових класів додаткової ноосферної освіти, що здійснить гармонійне формування освітнього простору та наповнить навчальний процес інформаційними технологіями для конструювання оптимальних відносин у суспільстві.

Ключові слова: педагогічна взаємодія, ноосферна освіта, ноосферна особистість, технології, синергетичний підхід, біоетика.

Карпинская Н. В. Дополнительное ноосферное образование как составная технологий педагогического взаимодействия при подготовке будущих учителей начальных классов

Статья посвящена проблеме внедрения в базовую подготовку учителей начальных классов дополнительного ноосферного образования, которое реализует гармоническое формирование образовательного пространства и наполняет учебный процесс информационными технологиями для конструирования оптимальных отношений в обществе.

Ключевые слова: педагогическое взаимодействие, ноосферное образование, ноосферная личность, технологи, синергетический подход, биоэтика.

Karpinska N. V. Additional noospheric education as a component of pedagogical interactive technologies in preparing future primary school teachers

This article deals with the problem of application within basic training for future teachers of primary school of additional noospheric education, that makes harmonic formation of educational environment and fill educational process with information technology for building optimal relationships in society.

Key words: teaching interaction, noospheric education, noospheric personality, technology, synergetic approach, bioethics.

Стаття надійшла до редакції 29.01.2014 р.

Прийнято до друку 28.03.2014 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Докучаєва В. В.